

РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАГЛЯДУ (ОВЕРСАЙТА) ЗА ПЛАТІЖНИМИ СИСТЕМАМИ В УКРАЇНІ

Назаренко Валентина

магістрант Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

м. Суми, Україна

Сучасні платіжні системи є важливою частиною економічної і фінансово-кредитної інфраструктури будь-якої країни. Американські економісти Дж. Ендрю Спіндлер та Брюс Д. Саммерс писали: «Існує прямий зв'язок між платіжними системами і проведенням фінансово-кредитної політики, оскільки операції платіжної системи здійснюють вплив на те, яким саме чином суспільство розпоряджається грошовою масою. У цьому сенсі кошти в розрахунках, які неминуче виникають в результаті недосконалості процесу обробки платежів, можуть позначитися на грошово-кредитній політиці, як позначаються на ній збої в ході клірингу і розрахунків» [1]. Тобто від якості функціонування, надійності та раціональної організації платіжних систем в державі залежить ефективність та стабільність діяльності фінансової сфери в цілому.

Взагалі питання нагляду (оверсайт) за платіжними системами в Україні є досить актуальним і знаходиться на активному етапі впровадження. Початковим етапом на шляху розвитку оверсайта в Україні з урахуванням міжнародних стандартів стало схвалення Постановою Правління Національного банку України у 2010 році Концепції запровадження нагляду (оверсайта) за платіжними системами в Україні. У Концепції окреслено цілі, завдання, основні принципи нагляду (оверсайта) визначено об'єкти та основні етапи нагляду за платіжними системами [2].

На сьогоднішній день до нормативно-правових актів, що регулюють загальний порядок здійснення нагляду за діяльністю платіжних систем в Україні, належить Закон України «Про Національний Банк України», в якому частинами 6–7 статті 7 закріплено функції НБУ щодо регулювання діяльності платіжних систем та систем розрахунків в Україні, визначено порядок і форми платежів, у тому числі між банками; визначаються напрями розвитку сучасних електронних

банківських технологій, створюється та забезпечується безперервне, надійне та ефективне функціонування, розвиток створених ним платіжних та облікових систем, контролюється створення платіжних інструментів, систем автоматизації банківської діяльності та засобів захисту банківської інформації [3].

НБУ є органом управління і контролю за діяльністю комерційних банків, розробляє, затверджує та контролює дотримання банківського законодавства та економічних нормативів [4, с. 101-102], розробляє та пропонує суб'єктам законодавчої ініціативи положення нових законів із регулювання діяльності комерційних банків.

Важливим є Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», який надає визначення поняттям нагляд (оверсайт) платіжних систем, міжнародні стандарти нагляду (оверсайта) платіжних систем. Статтею 41 цього Закону визначено об'єкти нагляду; надано право НБУ визначати категорії важливості платіжних систем: системно важливі, важливі та соціально важливі платіжні системи, а також вимоги до таких систем; здійснювати оцінювання системно важливих платіжних систем, важливих платіжних систем та соціально важливих платіжних систем на відповідність вимогам законодавства України та міжнародним стандартам. У статті 42 покладено на НБУ право контролю за дотриманням учасниками платіжних систем нормативно-правових актів, що регламентують порядок проведення переказу, а також застосування відповідних заходів впливу, передбачених законодавством України; НБУ має право встановлювати обов'язкові вимоги та обмеження щодо діяльності банку як еквайра та/або емітента, якщо діяльність цього банку призвела до порушення безпеки переказів з використанням електронних платіжних засобів, що мало наслідками фінансові втрати держателів електронних платіжних засобів [5].

Відповідно до статті 7 Закону України «Про Національний банк України», статті 41 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» в 2013 році було розроблено Положення про застосування НБУ заходів впливу за порушення об'єктами нагляду (оверсайта) законодавства України з питань діяльності платіжних систем в Україні № 524, останні зміни до якої було внесено 28 січня 2016 року. Це Положення встановлює порядок пред'явлення НБУ вимог

до об'єктів нагляду (оверсайта) щодо усунення порушень Закону, нормативно-правових актів НБУ з питань діяльності в Україні платіжних систем та систем розрахунків, а також переказу коштів та застосування до них заходів впливу за порушення законодавства України [6].

А у 2014 році відповідно до згадуваних раніше Законів, було розроблено Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні, що ґрунтується на міжнародних стандартах нагляду (оверсайта) платіжних систем та систем розрахунків. Це Положення визначає основні організаційні засади та порядок здійснення безвізного нагляду (оверсайта) платіжних систем, критерії та порядок визначення важливості платіжних систем, а також вимоги до значущих платіжних систем, що здійснюють діяльність на території України. НБУ здійснює нагляд (оверсайт) платіжних систем з метою забезпечення безперервного, надійного та ефективного функціонування платіжних систем шляхом:

- 1) моніторингу платіжних систем;
- 2) оцінювання платіжних систем;
- 3) у разі необхідності надання вказівок щодо усунення порушень законодавства України та рекомендацій щодо вдосконалення діяльності відповідних платіжних систем, застосування заходів впливу до об'єктів нагляду (оверсайта).

Відповідно до Розділу XV даного Положення НБУ надає рекомендації щодо вдосконалення діяльності платіжних систем шляхом надсилання платіжним організаціям платіжних систем відповідного листа та/або оприлюднення на сторінках Офіційного інтернет-представництва НБУ та/або видання методичних рекомендацій щодо окремих питань діяльності платіжних систем [7].

Також, варто згадати, що були внесені відповідні зміни і до Кодексу України про адміністративні правопорушення, якими встановлено відповідальність об'єктів оверсайта за порушення законодавства України у сфері платіжних систем.

Отже, можна зробити висновок, що саме зі схвалення Правлінням НБУ в 2010 році Концепції запровадження нагляду (оверсайта) за платіжними системами

в Україні розпочався перший етап впровадження міжнародної практики, щодо нагляду за платіжними системами. А вже на законодавчому рівні оверсайт було визнано як одну із основних функцій центрального банку лише у 2012 році. Наприкінці 2014 року Правління НБУ затвердило необхідне Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні, яке регулює саме порядок проведення нагляду (оверсайта) платіжних систем, що діють на території України.

Таким чином, оверсайт для вітчизняного законодавства є відносно новою сферою, яка має розвиватися на основі вже наявної законодавчої бази, що відповідає міжнародним стандартам оверсайта платіжних систем. І тому, на нашу думку, першочерговою необхідністю сьогодення є ефективна реалізація цих норм на практиці. Крім цього, в майбутньому дане законодавство має удосконалюватися та сприяти розвитку конкурентного середовища у сфері діяльності платіжних систем, здійснювати забезпечення безпеки захисту прав споживачів та впорядкування ринку, на якому повинні функціонувати лише надійні учасники, які відповідають визначеним регулятором вимогам.

Література:

1. Спіндлер Дж. Ендрю Центральный банк и платёжная система / Дж. Эндрю Спіндлер, Брюс Д. Саммерс // Платёжная система: структура, управление и контроль; ред. Брюса Д. Саммерса. – Вашингтон : МФФ, 1994. – С. 217–235.
2. Про схвалення Концепції запровадження нагляду (оверсайта) за платіжними системами в Україні : постанова Правління Національного банку України від 15 вересня 2010 року № 426 / Національний банк України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=73881>.
3. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 року № 679-XIV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.
4. Дерев'янка Б.В. Про удосконалення здійснення державного контролю та нагляду за діяльністю суб'єктів господарювання / Б.В. Дерев'янка //

Юридичний науковий електронний журнал. — 2015. — № 4. — С. 99—102. —
Режим доступу : http://www.lsej.org.ua/4_2015/26.pdf.

5. Про платіжні системи та переказ грошей в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2346-III / Верховна Рада України // Офіційний вісник України. — 2001. — № 20. — Ст. 828.
6. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення об'єктами нагляду (оверсайта) законодавства України з питань діяльності платіжних систем в Україні : постанова Правління Національного банку України від 19 грудня 2013 року № 524 / Національний банк України // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0062-14>.
7. Про затвердження Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні : постанова Правління Національного банку України від 28 листопада 2014 року № 755 / Національний банк України // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0755500-14>.

Назаренко В.О. Розвиток законодавчого забезпечення нагляду (оверсайта) за платіжними системами в Україні [Текст] / В.О. Назаренко // Актуальні питання реформування правової системи України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, (1-2 липня 2016 р.). — Дніпро: Правовий світ, 2016. — С. 62-65.